

SZABÓ Szilárd

**Az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat
tehermentesítése: a kémelhárítás helyi intéz-
ményrendszerének és szervezetének kiépítése**

(doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.IITOM.115-132.p)

Az I. világháborút megelőző években megkezdődött a kémelhárítás egész Osztrák-Magyar Monarchiát átfo-
gó intézményi és szervezeti hálózatának fokozatos
kiépítése. A közös hadügyminiszter 1911. XII. 3-án kelt jegy-
zékében közölte a közös külügyminiszterrel, hogy az uralkodó
elfogadta a békében történő katonai hírszerzésről szóló szolgál-
tati szabályzat módosítását.¹ A 4. § értelmében minden katonai
és polgári hatóság köteles volt támogatni a Evidenzbureau
(Nyilvántartó Iroda), vagyis az osztrák-magyar katonai titkos-
szolgálat központi szervezetének a tevékenységét. A 7. § pedig
külön is biztosította a Evidenzbureau-t arról, hogy feladatait a
közös minisztériumok, az osztrák és a magyar kormány, vala-
mint a horvát-szlavón-dalmát országos kormányzat egyaránt
támogatni fogják. Az említett kormányoknak elsősorban az
volt a feladatuk, hogy tájékoztatást nyújtsanak a közös hadve-
zetés számára mindazon fontos, katonai jellegű információkról
és adatokról, amelyekről tudomást szereznek. Emellett felha-
talmazást kaptak arra is, hogy saját hatáskörükben minden
olyan rendelkezést és utasítást kibocsássanak, amelyek a kato-
nai hírszerzésért területileg illetékes hadtest-parancsnoksá-
gokkal való együtt-működés érdekében szükségesek.² A közös
minisztériumok, a két kormány, valamint a horvát-szlavón-
dalmát országos kormányzat utasításai értelmében — ameye-
ket továbbítanak az illetékes hadtest-parancsnokságoknak is
— minden csendőr-, rendőr- pénzügyi és üzemi hatóság, a
posta- és távírószolgálatok, a vasúti és tengerhajózási hatósá-
gok és szervezetek, továbbá az állami erdészeti és tengerészeti
hatóságok, ezen kívül Magyarországon még a vámhatóságok
is, kötelesek voltak segíteni a Evidenzbureau-t.³

A szolgálati szabályzat módosítása külön is kiemelte a
Evidenzbureau közvetlen támogatását minden polgári és rend-
őrhatóság számára. Általánosságban előírták az érdekek kö-

zösségén alapuló segítőkészséget, mely az Evidenzbureau kívánságainak teljesítésén és megkereséseik megválaszolásában rejlett. Ezen általános segítségnyújtási kötelezettség keretében az említett hatóságok és szervezetek kötelesek voltak az Evidenzbureau ügynökei számára útleveleket kiadni, bizonyos személyekről információt közölni, kémgyanús személyeket megfigyelni, leendő ügynököket és bizalmi személyeket kellett keríteniük az Evidenzbureau számára, bizalmas levelezéseket kellett továbbítaniuk, valamint figyelniük kellett a határforgalmat.⁴ A polgári és rendőrhatóságoknak abban is együtt kellett működni a katonai hírszerzéssel, hogy minden olyan politikai és gazdasági téren felmerülő eseményről, történésről, amelynek katonai kihatásai lehetnek, tájékoztatást kellett nyújtaniuk az illetékes hadtest-parancsnokságoknak. A szabályzat felsorolta azokat az eseményeket — nyilván nem kimerítő jelleggel —, amelyek katonai és hírszerzési szempontból fontosak lehetnek: ilyen lehetett például idegen katonatisztek vagy gyanús külföldiek beutazása az Osztrák-Magyar Monarchia valamely államának területére, államellenes szervezkedés tipikusan a határvidéken, esetleg külföldön működő titkos szervezethez történő csatlakozás, külföldiek általi ingatlanvásárlások vagy ipari vállalkozások alapítása, határ menti út- vagy hidépítések. Szintén figyelemmel kellett követni, ha idegen kereskedők feltűnő mennyiségben vásároltak lovat, marhát vagy takarmányt.⁵

Az Evidenzbureau már a XIX. század vége óta kapcsolatban állt az osztrák belügyminisztériummal annak rendőri ügyosztálya vezetőjén keresztül. A bíróságok, az államügyészség, a rendőrség és a csendőrség mellett a pénzügyi hivatalokkal, valamint a posta- és távíró-igazgatóságokkal is együttműködtek. Ezeket a szervezeteket kötelezték arra, hogy hírszerzési ügyekben segítsék az Evidenzbureau-t.⁶ A katonai elhárítás kapacitásának véges volta miatt az Evidenzbureau komoly mértékben rászorult a polgári hatóságok támogatására, ami azzal járt, hogy feladat- és hatásköreinek egy részét megosztotta a rendőr- és csendőrhatóságokkal.⁷ A kémelhárítás terültén az Osztrák Császárságban először a belügyminisztérium 1911. VII. 7-én kibocsátott rendelkezésére (Erllass)⁸ kell utalnunk,

ami a politikai (vagyis civil, polgári) és katonai szervezeteknek a kémelhárítás területére vonatkozó baráti együttműködéséről (einträchtigen Zusammenwirken) szólt, illetve a szintén az osztrák belügyminisztérium által kibocsátott rendelkezésre,⁹ ami pedig útmutatást tartalmazott a békeidőben folytatott katonai hírszerző tevékenységről. Ezek a rendelkezések mindenekelőtt azt állapították meg, hogy az említett területeken a bécsi rendőr-igazgatóságnak lesz hatásköre, mint központi nyilvántartó állomáshely (Zentralevidenzstelle).

Ennek értelmében a bécsi rendőr-igazgatóság, mint központi nyilvántartó állomáshely összegyűjtött és feljegyzést készített minden kémkedésre vonatkozó fontos adatról. Nyilvántartást kellett vezetnie minden kémgyanus vagy kémkedés miatt elítélt személyről. A nyilvántartásnak tartalmaznia kellett a kémgyanus személy nevét, nemzetiségét, személyleírását, fényképét, ujjlenyomatát, az illető személy kézírását, fedőnevét vagy álnevét, fellelhető kapcsolatait (kémhálózat, ügynökség), az illetőre vonatkozó különleges jellemzőket, speciális képességeket, képzettségeket, egyéb közismert adatokat. Feladata volt továbbá kémügyekben történő felvilágosítás adása a biztonsági szervezeteknek, csendőrségnek, büntetőbíróságoknak és ügyészségeknek, illetve a közvetlen kapcsolattartás az elhárítás területén az Evidenzbureau-val, illetőleg a magyar, a horvát, valamint a bosznia-hercegovinai központi állomásokkal. Ki kellett képeznie a rendőrség személyi állományába tartozó tisztviselőket és ügynököket a titkosszolgálati módszerekre és eljárásokra. Általánosságban szakértő támogatást kellett nyújtania minden polgári hatóság számára az őket érintő kémügyekben. Végül pedig kémügyekre vonatkozó statisztikai adatokat kellett készítenie az osztrák belügyminisztérium részére.¹⁰

A kémügyben eljáró hatóságoknak és szervezeteknek bejelentési kötelezettségük volt a bécsi rendőr-igazgatóság számára minden olyan személyről, akit kémkedés vádjával bíróság elé állítottak, illetve akit — bár hiányzó bizonyítékok miatt — nem állítottak bíróság elé, de a hatóságok látókörébe került és ártatlanságáról nem voltak teljesen meggyőződve. Ezen

kívül szintén értesíteni kellett minden személyről is, akivel szemben nem volt ugyan megalapozott gyanú büntetőeljárás indítására, azonban feltételezhetően kémügybe keveredhetett. Végül szintén jelenteni kellett minden ismeretlen tettes(ek) által elkövetett kémügyet is.¹¹ Egy adott kémügy kapcsán mindig annak a hatóságnak volt értesítési kötelezettsége, amelyik legelőször foglalkozott az ügygel. Amennyiben az ügy bíróság elé került és az aktákból nem derült ki, hogy a helyileg illetékes hatóságnak illetve biztonsági szervezeteknek információi lettek volna az ügyről, akkor az államügyészségnek volt hatásköre az adott kémügyről tájékoztatni — mint központi nyilvántartó állomáshelyet — a bécsi rendőr-igazgatóságot.

Az államügyészségnek ezen kívül az is a kötelezettsége volt, hogy a kémügyekben lefolytatott büntetőeljárásokról rendszeres szakmai tájékoztatást adjon a bécsi rendőr-igazgatóságnak. Ezekben a tájékoztató anyagokban az eljárások legfontosabb jellemzőit és tapasztalatait kellett összegyűjteni, úgymint az eljárás megszüntetésének okait, az ítéleteket, a jogorvoslatot és annak eredményét, illetve, ha az ügyet egy másik bíróság elé utalták, stb. A hadbíróóságok előtt lefolytatott büntetőeljárásokról az Evidenzbüro-nak volt beszámolási kötelezettsége a központi nyilvántartó állomáshely részére.¹²

1914 tavaszára világossá vált, hogy a megszorodott kémkedési esetek következtében az Evidenzbureau és az egyes seregtesteknél működő hírszerző állomások nem képesek ellátni a számukra elsődleges hírszerző tevékenységüket, így Maximilian RONGE őrnagy, az Evidenzbureau helyettes vezetője szerint szükségessé vált, hogy az elhárítással összefüggő tevékenységeket más, elsősorban rendőri szervezetek (Sicherheitsbehörden) végezzék.¹³ Tény azonban, hogy ennek szervezeti keretei 1914-ig nem alakultak ki. A közös hadügyminisztérium először 1913. III. 14-én kezdeményezte az osztrák belügyminisztériumnál kémelhárítással foglalkozó központi szervezet létrehozását. A jegyzékben utalás történt arra, hogy hasonló jellegű szervezetek már működnek más országokban is, például Németországban, Oroszországban és Franciaor-

ságban is. Hangsúlyozták, hogy az Evidenzbureau leterheltsége igen jelentős, ezért az adott politikai helyzetben, amikor az Osztrák-Magyar Monarchia szomszédjainál rendkívül veszélyes méreteket öltött az Osztrák-Magyar Monarchia elleni kémtevékenység, mindenképpen szükséges a katonai elhárítás tehermentesítése. A jegyzékben utalást történt arra is, hogy a közös hadügyminisztérium korábban hasonló kezdeményezéssel élt a Magyar Királyi Belügyminisztériumnál.¹⁴ Az első lépést ebben az irányban valóban a Magyar Királyság belügyminisztériuma tette meg, amikor 1914. IV. 1-ei hatállyal felállította a minisztériumon belül a BM V. ügyosztály határrendőrségi osztálya szervezetében az úgynevezett „védelmi hírszerző központ” (V.H.K.) nevű szervezeti egységet. Ennek volt a feladata az idegen kémtevékenység elleni védekezés.¹⁵

1914. IV. 30-án Bécsben az Osztrák Császárság belügyminisztériumában lezajlott megbeszélésen megegyezés született arról, hogy létrehoznak egy központi hivatalt, mely közvetlenül fordulhat az Evidenzbureau-hoz, valamint a hasonlóan létrehozott magyar, horvát és boszniai központi hivatalokhoz.¹⁶ A már működő és az akkoriban felállítani tervezett hatóságok szervezése tárgyában 1914. V. 18-án zajlott le a tanácskozás Maximilian RONGE őrnagy, az osztrák és a magyar belügyminisztérium és az illetékes rendőri szervezetek, valamint a horvát és boszniai illetékes hatóságok képviselői részvételével.¹⁷

Maximilian RONGE őrnagy hangsúlyozta, hogy a kémelhárítás terén a polgári hatóságoknak kezdeményezőleg kell lépniük, munkájukat „offenzíven” kellett végezniük és szorosan együtt kell működniük a katonai hatóságokkal.¹⁸ A megbeszélésen döntés született arról, hogy miként fogják kiépíteni az egyes állomáshelyek (Hauptstellen) szervezetét, mi lesz azok és a négy (Bécs, Budapest, Zágráb, Szarajevó) központi hivatal (Zentralstelle) feladata. Továbbá megállapodtak a polgári és katonai hatóságok együttműködésének alapjaiban, meghatározták a központi hivatalok szolgálati útját, a jelentéstételi kötelezettségeket és azok nyelvét. Maximilian RONGE őrnagy kifejtette, hogy a központi hivatalok hatásköre főleg a

nyilvántartás, a végrehajtás inkább az egyes állomáshelyek feladata lesz. A kémek, kémgyanús személyek kartotékos központi nyilvántartását a bécsi rendőr-igazgatóság vezette.¹⁹ Ezek a szervezetek rendelkeztek volna azzal a jogkörrel, hogy kódolt üzeneteket törjenek fel. Jogukban állt volna megakadályozni a sajtó kémügyekkel kapcsolatos híradásait.²⁰ Foglalkoztak volna a saját és az idegen dezertőrökkel, információt szerezhetek volna az elbocsátott katonatisztekkel és katonai iskolák növendékeivel való bánásmódról. Ezen kívül joguk lett volna kémügyekben külföldön is felderítést folytatni.²¹

Az Osztrák Császárság belügyminisztériuma részéről Johann SWOBODA miniszteri tanácsos kijelentette, hogy Ausztria területére vonatkozó hatállyal a bécsi rendőr-igazgatóság szervezetében már létrehozták a központi nyilvántartó állomáshelyet. Ezen kívül egész Ausztria területére vonatkozó hatállyal minden nagyobb rendőr-igazgatóság szervezetén belül létrehoznak kémelhárítással foglalkozó csoportokat. Úgy vélte, ezek 1914. VI. 1-i hatállyal meg is fogják kezdeni a munkát.²² A Magyar Királyi Belügyminisztérium részéről ILOSVAY Gusztáv, a határrendőrség főnöke elmondta, hogy Budapesten felállítanak egy bécsihez hasonló hivatalt, a BM V. rendőrségi ügyosztálya hatáskörében. Ez azt is jelenti, hogy az V. ügyosztály főnöke egyúttal ennek a hivatalnak a vezetője is lesz. A hivatal hatásköre Horvát-Szlavónország kivételével a Magyar Szent Korona minden országára kiterjed. A határokon nem állítanak fel külön kémelhárító csoportokat, hanem a Magyar Királyi Határrendőrség látná el ezeket a feladatokat.²³ Hasonló központi hivatalt állítottak fel Zágrábban Horvát-Dalmát-Szlavónország területi hatállyal, illetve Szarajevóban Bosznia-Hercegovina területi hatállyal.²⁴ Ez a hivatal felállításakor mindössze egyetlen hivatalnokkal és csendőrtiszttel kezdte meg a munkáját. Itt a teher leginkább a csendőrségre hárult és az Osztrák-Magyar Monarchia többi központi hivatalával is hiányzott az együttműködés.²⁵ A megbeszélés eredményeképpen az Osztrák Császárság belügyminisztériuma 1914. V. 25-én rendelkezést adott ki a kémelhárítás központi állomáshelyéről

és főállomásairól (Zentralstelle und mehrere Hauptstellen für den defensiven Kundschaftsdienst”²⁶

1915. IV. 15-én kelt rendelkezésével az Osztrák Császárság belügyminisztériuma elrendelte a bécsi rendőr-igazgatóság szervezetén belül működő központi nyilvántartó állomás átalakítását. Ennek értelmében a bécsi rendőr-igazgatóság elnökségi osztályának (Präsidiälbüro) szervezetében létrehozták az úgynevezett Központi Elhárító Állomás (Zentralstelle für den defensiven Kundschaftsdienst) elnevezésű hatóságot, amely az egész osztrák államigazgatásra kiterjedő hatállyal rendelkezett a kémelhárítás tevékenységének irányításával. Emellett hozzá kellett járulnia ahhoz, hogy a hírszerzéssel és kémelhárítással kapcsolatos ügyekben az egész államigazgatás lehetőség szerint egységes elvek és normák alapján járjon el.²⁷ A hatóság legfontosabb feladata a kémelhárító tevékenység felügyelete, ellenőrzése volt. Ennek érdekében állandóan felülvizsgálta az egyes alárendelt állomások működését, figyelmeztethette azokat az esetleges hiányosságokra, azok megszüntetésére javaslatokat dolgozhatott ki. A forrásokból egyértelműen kitűnik, hogy a bécsi rendőr-igazgatóság, mint Központi Elhárító Állomás erőteljes felügyeletet és ellenőrzést gyakorolt az alárendelt állomáshelyek fölött. Ez minden valószínűség szerint azért lehetett így, mert az alárendelt állomáshelyek személyi állománya nem volt kellően felkészült a kémelhárítási ügyekben így rászorult a központ támogatására, sőt, arra is, hogy az általuk kezdett, illetve lefolytatott eljárásokba közvetlenül beavatkozzon.

A bécsi Központi Elhárító Állomás a kémelhárítás vonatkozásában közvetlenül az Osztrák Császárság belügyminisztériuma hatáskörébe tartozott, neki kellett jelentéseket és előterjesztéseket készítenie. Egyéb vonatkozásban (a Központi Elhárító Állomás vezetése, ellenőrzése, szervezési és személyzeti ügyek) a bécsi rendőr-igazgatóság elnökségi osztálya elnökének volt alárendelve.²⁸ A hatóság feladatához tartozott az alárendelt szervezetek (Hauptstellen) állományának titkosszolgálati kiképzése is. Amennyiben az alárendelt hatóságok nem voltak képesek valamilyen kémügyben saját maguk eljárni –

vagy azért mert az ügy túl bonyolult, vagy kiemelkedő jelentőségű volt, vagy nem állt rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű szakember — úgy a bécsi Központi Elhárító Állomás maga is eljárhatott és lefolytathatta az államigazgatási eljárást. Különösen a vasúti közlekedés felügyeletét kellett saját eszközeivel ellátnia. Egyébként pedig utasításadási joga volt az alárendelt hatóságok részére.²⁹ A Központi Elhárító Állomás feladata volt továbbá az is, hogy az alárendelt állomások számára részletes szervezeti, hatásköri- és működési szabályzatot dolgozzon ki. Ezeket a belügyminisztérium jóváhagyása után el kellett küldenie az alárendelt állomások és az Evidenzbüro számára is.³⁰

A négy központi állomáshely természetesen továbbra is vezette a kémgyanúba keveredett illetve kémkedés miatt elítélt személyekre vonatkozó nyilvántartást és továbbra is minden fontosabb kémelhárításra vonatkozó eseményt regisztrált. Általánosságban minden, a titkosszolgálat területére vonatkozó információt össze kellett gyűjteniük. Ezeket az információkat vagy egymástól, vagy más belföldi katonai és polgári hatóságtól, esetleg bel- és külföldi bizalmas ügynöki jelentésekből, közvetlen értesülésből vagy más, egyéb forrásból szerezhették be. Fontos volt a központi állomáshelyek egymás közti kommunikációja. Minden a kémelhárítás szempontjából releváns információt akár megkeresésre, de saját indíttatásból is kötelesek voltak egymással, illetve az alárendelt állomásokkal, országos illetőleg tartományi rendőri és más polgári hatóságokkal megosztani. A kiemelt jelentőségű ügyekről rendszeresen tájékoztatást kellett adniuk a belügyminisztériumnak, az ezekben az ügyekben megtett intézkedésekről pedig az érintett országos hatóságoknak.

A központi állomáshelyek állandó kapcsolatban álltak egymással és az Evidenzbüroval. A központi állomáshelyek és más hatóságok közötti információáramlás és kapcsolattartás rendszerint írásban, távirat illetőleg telefon útján ment végbe. Az ilyen jellegű kommunikációs eszközöket más tartalmú kommunikációs eszközöktől elkülönítetten kellett tárolni és kezelni. A főszabály szerint az információáramlás a központi

állomáshelyek útján történt és csak sürgős esetben fordulhattak az alárendelt állomások közvetlenül az Evidenzbürohoz illetőleg más katonai vagy polgári hatóságokhoz. Az alárendelt állomások szervezetére és személyzetére vonatkozó javaslatokat közvetlenül a belügyminisztériumhoz terjesztették elő.³¹ A kémelhárítással foglalkozó alárendelt állomások jobb együttműködése és az általuk vezetett nyomozások eredményesebb folytatása érdekében a Központi Elhárító Állomás rendszeresen hivatalos tájékoztatót (Spähblatt) adott ki, amit eljuttattak minden egyes állomáshely számára, és amely tartalmazta az éppen aktuális összes bizalmas titkosszolgálati információt.³² 1917. II. 26-tól — illeszkedve a Haderő Főparancsnokság (Armeoberkommando, AOK) katonai hírszerzés terén végrehajtott elnevezésbeli változtatásaihoz — az Osztrák Császárság belügyminisztériuma is névváltoztatást hajtott végre. A rendelkezés értelmében a „Zentralstelle für den defensiven Kundschaftsdienst” elnevezésben a „Kundschaftsdienst” helyébe a „Nachrichtendienst” kifejezés lépett. A változtatást az alárendelt állomások megnevezésében is végrehajtották. Majd 1917. VIII. 18-án újabb névváltoztatásra került sor. Ekkor a kémelhárításnak, mint tevékenységnek valóban adekvát „Spionageabwehrdienst” kifejezést kezdték el használni.³³

A négy központi nyilvántartó hivatal, az elhárítással foglalkozó állomáshelyek szerte az Osztrák-Magyar Monarchia mindkét társországában és Bosznia-Hercegovinában, valamint a kivételes hatalom végrehajtását felügyelő szervezetek létrehozása és működése árnyalja azt a sommás megállapítást, miszerint az Evidenzbüro csak és kizárólag a bécsi rendőrigazgatósággal tudott jó kapcsolatot kialakítani.³⁴ Egyértelműen kijelenthető, hogy az Evidenzbureau által vezetett katonai titkosszolgálat és a polgári valamint rendőri hatóságok között kölcsönös és sokoldalú együttműködés valósult meg mind a hírszerzés, mind a kémelhárítás területén. Az is megalapozottan kijelenthető, hogy ennek az együttműködésnek a kezdeményezője általában a közös hadügyminisztérium, Evidenzbureau volt.³⁵

Jegyzetek:

¹ HHSTA.PA. 13924. jegyzék a közös hadügyminiszter átirata a közös külügyminiszternek.

² „§ 7. Der militärische Kundschaftsdienst wird von den gemeinsamen Ministerien, der k. k. und kön. ung. Regierung und von der kön. kroatisch-slawonisch-dalmatischen Landesregierung als Zentralstellen gefördert. Diese Zentralstellen geben der Heeresleitung die ihnen zukommenden militärisch wichtigen Nachrichten und Daten bekannt und erlassen die erforderlichen Verfügungen in eigenen Wirkungskreis für ein den örtlichen Verhältnissen anzupassendes, ersprießliches Zusammenwirken der Behörden und Organe mit den zur territorialen Leitung des militärischen Kundschaftsdienstes berufenen Korpskommandos”. [7. § A közös minisztériumok, a cs. kir. és a m. kir. kormány és a kir. horvát-szlavón-dalmát országos kormány támogatja a katonai felderítő-szolgálatot, mint a katonai felderítés központi állomását. A központ tájékoztatja a hadvezetést a számára fontos katonai jellegű hírekről és adatokról és saját hatáskörében kibocsátja a megfelelő rendelkezéseket, hogy a helyi viszonyoknak megfelelő, gyümölcsöző együttműködés valósulhasson meg a katonai felderítő-szolgálat területi irányításával megbízott illetékes hadtest-parancsnokságok és egyéb hivatalok és szervek között.]

Die Instruktion für den militärischen Kundschaftsdienst im Frieden. [A katonai felderítő-szolgálat békeidőre vonatkozó utasításai.]

HHSTA.PA. XL Interna Karton 241 Liasse II/4.

³ „§ 8. Auf Grund der Verfügungen der genannten Zentralstellen, deren Weisungen die Korpskommandos erhalten, sind die Gendarmerie -, Polizei -, Finanz (in den Ländern der heiligen ungarischen Krone auch die Zollbehörden und Organe) politischen (Gewerbe -), Post und Telegraphen -, Eisenbahn –und Schiffartsbehörden und –organe, weiters das staatliche Forstpersonal und die Seebehörden sowohl in den im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Ländern und den Ländern der heiligen ungarischen Krone, als auch in Bosnien und Hercegovina zur Unterstützung des militärischen Kundschaftsdienstes im Rahmen der erwähnten Weisungen verpflichtet”. [8. § A nevezett központi állomások azon rendelkezései alapján, amelyek irányelveit a hadtestparancsnokságok megkapták, a csendőr-, rendőr-, pénzügyi-, [a magyar Szent Korona országaiban a vámhivatalok és szervek is], a politikai [ipari], telefon és táviró-, vasúti-, és hajózási hatóságok és szervek, továbbá az állami erdészeti tisztviselők és a tengerészeti hatóságok úgy a Reichsratban képviselt királyságokban és országokban, mint a magyar Szent Korona országaiban, illetőleg Bosznia-Hercegovinában is, kötelesek a katonai felderítő-szolgálat említett irányelvek alapján történő támogatására.]

Loc.cit.

⁴ „§ 10. Die Polizei –und die politischen Behörden unterstützen die Kundschaftsstellen (das Evidenzbureau des Generalstabes) durch Beschaffung von Pässen für Kundschafter, Erteilung von Personalinformationen, Überwachung spionageverdächtiger Individuen, Gewinnung von Konfidenten und Mittelspersonen, Vermittlung geheimer Korrespondenzen, Überwachung des Grenzverkehrs etc., und im allgemeinen durch das möglichste, in der Gemeinsamkeit der Interesse begründete Entgegenkommen in der

Erledigung von Wünschen und Beantwortung von Anfragen". [10. § A rendőr-, és politikai hatóságok felderítők számára való útlevelek beszerzésével, személyekre vonatkozó információk megosztásával, kémgyanús egyének megfigyelésével, konfidensek és közvetítő személyek megnyerésével, titkos levelezés közvetítésével, a határforgalom megfigyelésével, stb. illetőleg általánosságban, az érdekek azonosságán alapuló, a kívánságok és megkeresések elintézésében és teljesítésében megnyilvánuló segítőkészséggel támogatják a felderítő-szolgálat állomásait (a Vezérkar Nyilvántartó Irodáját).

Loc.cit.

⁵ „Im weiteren Sinne erstreckt sich die Mitwirkung der politischen und Polizeiverwaltung am militärischen Kundschaftsdienst auch auf die Orientierung des Korpskommandos über alle militärischen wichtigen Vorkommnisse auf politischem und volkswirtschaftlichem Gebiete. Militärisch wichtig –namentlich im Grenzgebiete- erschienen beispielweise: staatsfeindliche Umtriebe; Anknüpfung geheimer Verbindungen mit dem Auslande; Reisen verdächtiger Ausländer und ausländischer Offiziere, Grunderwerbungen und Gründungen von Industrieunternehmungen durch Ausländer, Brücken und Wegbauten; auffällige Vieh –(speziell Pferde -) und Getreidekäufe durch ausländische Händler, etc.”. [„A politikai és rendőrhatalóságoknak a katonai felderítő szolgálatban való közreműködése kiterjed továbbá a hadtest-parancsnokságok tájékoztatására minden politikai és gazdasági esemény fontos katonai jellegű körülményeiről. A határterületeken zajló fontos katonai jellegű eseménynek számítanak például államellenes tevékenységek, a külfölddel való titkos kapcsolatokhoz történő csatlakozás; gyanús külföldiek és külföldi katonatisztek utazásai, külföldiek általi ipari beruházások és ingatlan-szerzések, hidak és utak építése; külföldi kereskedő feltűnő szarvasmarha illetőleg ló- valamint gabonafelvásárlásai, stb.”]

Loc.cit.

⁶ - ÖSA.KA. Nachlässe und Sammlungen Nachlaß Ronge [Hagyatékok gyűjteménye. RONGE Hagyatéka.] Chefs des Evidenzbureaus des Generalstabes 1850-1919. [A vezérkar Nyilvántartó Irodájának a vezetője.] B.u.C./126.

- ZEINAR

⁷ KRONENBITTER

⁸ ÖSA. Z. 4860/M. I. A belügyminiszter 1911. VII. 7-ei rendelkezése.

⁹ ÖSA. Z. 6078/M. I.

¹⁰ HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242. Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917).

¹¹ „Der Zentralevidenzstelle werden somit seitens der in Betracht kommenden Behörden anzuzeigen und von ihr vorzumerken sein: 1.) alle dem Strafgerichte wegen Spionageverdachts eingelieferten Personen 2.) alle Personen, die von der Sicherheitsbehörde wegen Spionageverdachts angehalten, mangels Schuldbeweis dem Gerichte zwar nicht eingeliefert worden sind, aber auch ihre Schuldllosigkeit nicht ganz zweifellos nachweisen konnten, 3.) alle Personen, die, ohne daß ihre Anhaltung vorläufig möglich wäre, im Spionageverdacht stehen. 4.) Alle Spionagefälle mit unbekanntem Täter”. [A Központi Nyilvántartó Állomás a szóba jöhető

hatóságok jelzései alapján feljegyzést készít 1.) minden kémgyanú miatt bíróság elé állított személyről, 2.) minden olyan személyről, akit a hatóságok kémgyanú miatt feltartóztattak, de elegendő bizonyíték hiányában nem állítottak bíróság elé, azonban ártatlanságuk nem kétségtelen, 3.) minden lehetséges kémgyanús elemről, 4.) minden ismeretlen tettes által elkövetett kémügyről.]

Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917.)

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

¹² Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917.)

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

¹³ „Dies kam der Spionageabwehr zugute, deren Aufwand die personellen und finanziellen Möglichkeiten des militärischen Nachrichtenapparates überschritt und nur in Zusammenarbeit mit zivilen Behörden einigermaßen erfolgsversprechend betrieben werden konnte”. [„Ez a kémelhárítás hasznára vált, amelynek költségei meghaladták a katonai hírszerző apparátus személyi és pénzügyi lehetőségeit és csak a polgári hatóságokkal való együttműködésben remélhetett valami kézzelfogható eredményt”.]

„Schaffung der Zentral- und Hauptstellen für den defensiven Kundschaftsdienst”, im Mai 1914, 2.p. Kriegsministerium (a továbbiakban KM) A „felderítő-szolgálat elhárításért felelős központi és főbb állomásainak létrehozásáról” szóló tanácskozás jegyzőkönyve. A megbeszélés Bécsben, 1914. május 18-án zajlott.

KA. Präs 40-12, 12/6. Protokoll über die Konferenz

- „Die Spionageabwehr sollte also bei Aufrechterhaltung eines engen Kontaktes mit dem Evidenzbüro Sache der Exekutive werden”. [A kémelhárítást tehát a Nyilvántartó Irodával fenntartott szoros együttműködés révén lehetett végrehajtani.]

KRONENBITTER: op.cit. 234.p.

- MORITZ – LEIDINGER

¹⁴ „Während nun in den meisten Staaten (besonders Deutschland, Rußland, Frankreich) schon seit langer Zeit eigene staatliche Organisationen bestehen, die mit zentraler Leitung und entsprechend geschultem Personal versehen, dieser Tätigkeit der fremden Staaten steuern, liegt bei uns die Leitung und zum großem Teile auch die Durchführung des defensiven Kundschaftsdienstes nur in den Händen der militärischen Behörden. Die gegenwärtigen politischen Verhältnisse lassen es aber klar erkennen, daß auch in Oesterreich-Ungarn die Organisation und Zentralisierung des defensiven Kundschaftsdienstes bei den Staatspolizeien dringend notwendig wäre, diese Erkenntnis veranlaßte auch das Kriegsministerium an den kgl. ung. Ministerpräsidenten schon vor einiger Zeit zu richten, eine solche Zentralstelle beim kgl. ung. Ministerium des Innern ehestens zu kreieren, um den –gefährliche Dimensionen annehmenden- Umtrieben der Grenznachbarn noch zeitgerecht steuern zu können. Nunmehr beehrt sich das Kriegsministerium mit der gleichen Bitte der Kreierung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschaftsdienst beim k. k. Ministerium in

Wien, an das k. k. Ministerium heranzutreten und zu ersuchen, von dem Beschlusse das Kriegsministerium ehestens benachrichtigen zu wollen”.

(„Mialatt a legtöbb államban [különösen Németországban, Oroszországban, Franciaországban] már hosszú ideje saját állami hatóságok vannak, amelyek központi irányítással és képzett személyi állománnyal végzik ezt a tevékenységet, addig nálunk a kémelhárító tevékenység irányítása és végrehajtása a katonai hatóságok kezében van. A jelenlegi politikai helyzet azonban világosan megmutatja, hogy Ausztria-Magyarországon is sürgősen ki kellene építeni az államrendőrségen belül a kémelhárítás szervezetét és irányítását. Ez a felismerés vezette a hadügyminisztériumot arra, hogy már korábban azzal a kéréssel forduljon a magyar királyi miniszterelnökhöz, hogy egy kémelhárításért felelős központi hatóságot létesítsen a magyar királyi belügyminisztérium szervezetén belül, hogy a határvidéken már-már fenyegető méreteket öltő szervezkedésekre még időben hatni tudjon. Már csak ebből kifolyólag is bátorodik a hadügyminisztérium ugyanezzel a kéréssel a császári királyi belügyminisztériumhoz fordulni, hogy egy kémelhárításért felelős központi hatóságot hozzon létre a minisztérium szervezetén belül és erről a döntéséről a hadügyminisztériumot mihamarabb tájékoztatni szíveskedjék.)

Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917).

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

¹⁵ Az V. ügyosztály a BM rendőri főosztálya volt. Ennek megfelelően a hírszerző központ megnevezése: BM Rendőri főosztály védelmi hírszerző központ.

KA.KM. Präs 40-12/2.

¹⁶ KA.KM. Präs 40-12/3.

¹⁷ KRONENBITTER: op.cit. 234.p.

¹⁸ „Von nun als Prinzip: Spionagefälle von Zivilpersonen bearbeiten die Zivilstellen, von Militärpersonen die Militärstellen”. [Elviekben tehát: civil kémügyek a civil állomásoké, katonaiak a katonaiaké.]

KA.KM. Protokoll, 2-3.p.

¹⁹ -„Die Zentralevidenz, also vor allem die karteimäßige Erfassung von Spionen beziehungsweise spionageverdächtigen Personen, sollte in der Polizeidirektion in Wien konzentriert werden”. [A központi nyilvántartást, vagyis a kémekről illetve kémgyanús személyekről vezetett nyilvántartást a bécsi rendőr-igazgatóság szervezetében kellene vezetni.]

A Zentralstelle „Evidenzstelle”, míg a Ha-uptstelle „Exekutivstelle”. Vagyis a központi állomás nyilvántartó állomás, míg a főállomás végreható állomás elnevezést kapott.

KA.KM. Protokoll, 3. ill. 15.p.

-MORITZ – LEIDINGER – JAGSCHITZ : op.cit. 117.p.

²⁰ KA.KM. Protokoll, „Verhütung von Publikationen über Spionageangelegenheiten”. [Kémügyekről szóló cikkek megakadályozása.] 3.p.

²¹ KA.KM. Protokoll „Erkundungen im Ausland bei Spionagefällen”. [Kémügyek felderítése külföldön] 3.p.

²² KA.KM. Protokoll, 4.p.

²³ - A védelmi hírszerző központot már 1914. IV. 1-i hatállyal felállították. KA.KM. Protokoll, 8-10.p.

- PARÁDI József: Az Evidenzbüro. 52-59.p.

- SUBA

²⁴ A megbeszélést követően a horvát bán levelet írt Alexander Freiherr von KROBATIN (1849-1933) tábornagynak közös hadügyminiszternek, amelyben kérte, hogy a zágrábi Központi Elhárító Állomás költségeit a közös hadügyminisztérium viselje. KROBATIN leszögezte, hogy erre semmilyen lehetőség sincs.

KA.KM. Präs 40-12/5/2.

²⁵ KA.KM. Protokoll, 11.p. ; OBERHÖFLER: 92.p. ; RONGE: 81.p. ; PETHŐ: 258-259.p.

²⁶ - Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgalat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgalat] 1913-1917.)

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

- 5319/1914. (V. 25.) M.I. „Zentralevidenzstelle für den defensiven Kundschaftsdienst”. (Központi Nyilvántartó Állomás Elhárító Szolgalat) HHSTA.PA. XL Interna 242 Liasse II. 5-9, III-IV.

²⁷ „Die Polizeidirektion in Wien, welche bisher als Zentralevidenzstelle für den defensiven Kundschaftsdienst fungiert hatte, hat aus Anlaß des Kriegszustandes bis auf weiteres als 'Zentralstelle für den defensiven Kundschaftsdienst' namens des Ministeriums des Innern die Handhabung des defensiven Kundschaftsdienstes in allen Verwaltungsgebieten zu leiten und darauf hinzuwirken, daß in allen den Kundschaftsdienst berührenden Angelegenheiten möglichst einheitlich vorgegangen werde”. [A bécsi rendőr-igazgatóság, amely eddig mint a 'Központi Nyilvántartó Állomás Elhárító Szolgalata' működött, a hadállapot okából kifolyólag ezután mint 'Központi Elhárító Állomás' fog működni a belügyminisztérium nevében a közigazgatás minden területén és utasítása szerint lehetőleg egységesen kezelve a kémelhárítással érintett minden ügyet.]

Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgalat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgalat] 1913-1917.)

6820/1915. (IV. 15.) M.I.

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. illetve Liasse II. 5-9, III-IV. Karton 242.

²⁸ „Die Zentralstelle ist dem staatspolizeilichen Referate im Präsidialbureau der k. k. Polizeidirektion angegliedert und rücksichtlich der Leitung, inneren Organisation, Kontrolle und Personalverwendung dem Präsidenten der Polizeidirektion unmittelbar unterstellt”. [A Központi Elhárító Állomás a császári királyi rendőr-igazgatóság elnöki osztályának államrendőrségi referatúrájához kerül és az irányítás, belső szervezet, ellenőrzés és az állomány felhasználása tekintetében a rendőr-igazgatóság elnökének közvetlenül lesz alárendelve.]

8810/1915. (VI. 15.) M.I. Erlass vom 15. Juni 1915. Instruktion der Zentralstelle für den defensiven Kundschaftsdienst. (A katonai felderítő-szolgalat békeidőre vonatkozó utasításai.) Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. [A katonai felderítő-szolgalat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgalat] 1913-1917.]

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

²⁹ „Die Zentralstelle hat die Handhabung des defensiven Kundschaftsdienstes in allen Verwaltungsgebieten zu beaufsichtigen, sich durch Entscheidung eigener Organe von etwaigen Mängeln der Einrichtungen zu überzeugen, die Vorstände jener Behörden, welchen die Handhabung des defensiven Kundschaftsdienstes obliegt, auf etwa wahrgenommene Mängel aufmerksam zu machen und ihren Vorschläge wegen Behebung solcher Mängel zu erstatten. Anträge wegen organisatorischer Maßnahmen und Personalverfügungen in Bezug auf die Hauptstellen hat die Zentralstelle unmittelbar dem Ministerium des Innern zu erstatten. Die Zentralstelle hat ferner die Exekutivorgane in den Handhabung des defensiven Kundschaftsdienstes zu schulen und dort, wo es notwendig ist, mit eigenen Kräften selbst einzuschreiten. Insbesondere hat die Zentralstelle den ambulanten Eisenbahnüberwachungsdienst in der Regel durch eigene Organe zu besorgen. (...) Die Zentralstelle bleibt es vorbehalten, in besondere wichtigen Fällen die Amtshandlung durch eigene Organe durchzuführen oder die zuständige Hauptstelle zu ersuchen, die Angelegenheit durch Organe der Hauptstelle zu erledigen. (...) Als Regel wird zu gelten haben, daß die Zentralstelle für die Durchführung der Amtshandlung die Hauptstelle in solchen Fällen in Anspruch nimmt, in welchen infolge der Wichtigkeit oder Schwierigkeit der Amtshandlung besonders geschultes Personale erforderlich ist, falls ein solches den lokalen Sicherheitsbehörden nicht zur Verfügung steht. Die Zentralstelle wird die Amtshandlung in der Regel in solchen Fällen durch eigene Organe durchführen, in welchen eine einheitliche Behandlung der Dienstes notwendig ist, oder in welchen das Eingreifen der Zentralstelle aus höheren Rücksichten im Interesse der Sache gelegen ist”. („Azért, hogy a Központi Elhárító Állomás a kémelhárítást a közigazgatás minden területén felügyelje, saját szerveinek kiküldésével győződik meg a szervezet esetleges hiányosságairól, azon hatóságok előjáróit, amelyeknek kötelessége az elhárító tevékenység kézbeartatása, figyelmezteti az észlelt hiányosságokra és meg fogja tenni javaslatait ezen hiányosságok leküzdésére. A Központi Elhárító Állomás közvetlenül a belügyminisztériumhoz intézi a főállomáshelyek állománya felhasználására, valamint a szervezeti intézkedésekre vonatkozó indítványokat. A Központi Elhárító Állomás továbbá képezni fogja a kémelhárítás területén működő végreható szerveket és ott, ahol ez szükséges, saját maga fog fellépni. Különösen az ambuláns vasúti felügyeletnek fog az Állomás rendszeresen segíteni saját eszközeivel. (...) Az Állomás fenntartja magának a jogot, hogy különösen fontos esetekben saját szervei által intézkedjen vagy az illetékes főállomáshelyet megkeresi, hogy az ügyet a Központi Elhárító Állomás szervei révén intézze el. (...) általánosságban érvényesülő szabályként szolgál az, hogy a Központi Elhárító Állomás olyan esetekben fogja a főállomáshelyeket a végrehajtás érdekében igénybe venni, ha az eset nehéz vagy különösen képzett állomány szükséges az intézkedés végrehajtásához, amennyiben ilyen a területileg illetékes hatóságok számára nem áll rendelkezésre. Az Állomás azon esetekben is saját szervei által fog eljárni, ahol az elhárító szolgálat egységes fellépése azt indokolja, vagy ahol a Központi Elhárító Állomás fellépése magasabb szempontokból kifolyólag szükségessé válik”).

Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917.)

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

³⁰ 8810/1915. (VI. 15.) M.I. Erlass vom 15. Juni 1915. Instruktion der Zentralstelle für den defensiven Kundschaftsdienst, (A katonai felderítő-szolgálat békeidőre vonatkozó utasításai). Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917.)

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

³¹ Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917.)

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

³² „Um für eine raschere Verständigung der Behörden I. Instanz bei erforderlichen Nachforschungen in Spionageangelegenheiten vorzusorgen, hat die Zentralstelle ein Spähblatt herauszugeben, welches zur Aufnahme aller vertraulicher Mitteilungen im Kundschaftsdienste zu dienen haben und sämtlichen mit der Handhabung des defensiven Kundschaftsdienstes betrauten Behörden (...) zu übermitteln sein wird“. [„Hogy a Központi Elhárító Állomás gondoskodni tudjon az elsőfokú hatóságok kémügyekben való nyomozásaik során szükséges egymással történő gyorsabb kommunikációjáról, kiadott egy szakmai folyóiratot, amely arra szolgált, hogy a felderítő tevékenység végzése során felmerült minden bizalmas jellegű információt összegyűjtsön és ezt az összes, elhárító tevékenység végzéséért felelős hatóságok számára továbbította”].

Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917.)

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

³³ 2616/1917. (II. 27.) M.I. Abschrift ; 14406/1917. (VIII. 18.) M.I.

Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst (Spionageabwehrdienst) 1913-1917. (A katonai felderítő-szolgálat központi elhárító állomásának létrehozása [kémelhárító-szolgálat] 1913-1917.)

HHSTA.PA. XL Interna LI/6. Karton 242.

³⁴ SCHÄTZ ; KRONENBITTER: op.cit. 235.p.

³⁵ „Da der politische Informationsdienst und der militärische Kundschaftsdienst vielfach in engem Zusammenhange stehen und sich gegenwärtig zu ergänzen haben, ist die Pflege eines innigen Einvernehmens mit den politischen und Polizeibehörden – sowohl für den defensiven als auch für den offensiven Kundschaftsdienst – besonders förderlich“. [Mivel a politikai információs szolgálat és a katonai felderítő-szolgálat sokrétű szoros kapcsolatban áll és egymást jelenleg kiegészíti, a politikai és a rendőrhatalóságokkal való egyetértés fenntartása – úgy a hírszerzés, mint a kémelhárítás területén – különösen kívánatos.]

Die Instruktion für den militärischen Kundschaftsdienst im Frieden. (A katonai felderítő-szolgálat békeidőre vonatkozó utasításai).

HHSTA.PA. XL Interna Karton 241 Liasse II/4.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KIADVÁNYOK

- KRONENBITTER — KRONENBITTER Günther: „*Krieg im Frieden*”. *Die Führung der k. u. k. Armee und die Großmachtpolitik Österreich-Ungarns 1906-1914*. [Háború a békében. A császári és királyi hadsereg vezetése és Ausztria-Magyarország nagyhatalmi politikája 1906-1914.] München, 2003, Oldenbourg. 234 p. De-ISBN 978 348 65 6700 7.
- MORITZ – LEIDINGER – JAGSCHITZ — MORITZ Verena – LEIDINGER Hannes – JAGSCHITZ Gerhard: *Im Zentrum der Macht. Die vielen Gesichter des Geheimdienstchefs Maximilian Ronge*. [A hatalom központjában. A titkosszolgálat sokarcú főnöke, Maximilian RONGE.] Bécs, 2007, Residenz Verlag. 117 p. AT-ISBN 320 50 7269 3.
- OBERHÖFLER — OBERHÖFLER Wilhelm: *K. u. K. Evidenzbüro. Vorsicht! Feind hört mit!* [Császári és királyi Nyilvántartó Iroda. Vigyázat! Az ellenség figyel!] Berlin, 1930, Herausgegeben von GROTE, Hans Henning Freiherr von, Neufeld & Genius Verlag. 331 p.
- PETHŐ — PETHŐ Albert: *Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg*. [A kétféjű sas ügynökei. Osztrák-magyar titkos-szolgálat a világháborúban] Graz, 1998, Leopold Stocker Verlag. 448 p. AT-ISBN 978 370 20 0830 7.
- RONGE — RONGE Maximilian: *Kriegs- und Industriespionage. Zwölf Jahre Kundschaftsdienst*. [Háborús és ipari kémkedés. 12 év felderítő szolgálat] Zürich-Lipcse-Bécs, 1930, Amalthea Verlag. 81 p. 424 p.
- ZEINAR — ZEINAR Hubert: *Geschichte des österreichischen Generalstabes*. [Az osztrák vezérkar története.] Bécs-Köln-Weimar, 2006, Böhlau. 560 p. AT-ISBN 978 320 57 7415 0.

TANULMÁNYOK

- PARÁDI: Az Evidenzbüro. — PARÁDI József: Az Evidenzbüro. 51-72 p.
In BODA József – PARÁDI József (szerk.): *A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei*. Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat - Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 399 p. HU-ISBN 978 963 89 8280 3.
- SUBA — SUBA János: Rendvédelmi szervek Ausztria és Magyarország titkosszolgálatában. *Szakmai szemle*, X.évf. (2014) 3.sz. 34-48.p. HU-ISSN 1785-1181.

REGISZTRÁLT KÉZIRATOK

- SCHÄTZ — SCHÄTZ Angelika Maria: *Nachrichtendienste in der österreichischen Rechtsentwicklung*. [Felderítő-szolgálat az osztrák jogfejlődésben.] egyetemi disszertáció, (Kézirat). Bécs, 1999, 95 p.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

- HHSTA.PA. — Haus, Hof- und Staatsarchiv, Politisches Archiv. [Házi-, Udvari- és Állami Archivum. Politikai Archivum.]
- KA. — Kriegsarchiv. [Hadi levéltár.]
- KA.KM. — Kriegsarchiv. Kriegsministerium. [Hadi Levéltár. Hadügyminisztérium.]
- ÖSA. — Österreichisches Staatsarchiv. Osztrák Állami Levéltár.]
- ÖSA.KA. — Österreichisches Staatsarchiv. Kriegsarchiv. [Osztrák Állami Levéltár Hadi Levéltára.]